

KRONIKA

GLASBA

O VELIKEM FESTIVALU MAJHNEGA NARODA

(Razmišljanje o glasbi s poti po Belgiji)

»Glasba — ta stvar je zelo hrupna, poleg tega pa še — predragal!« Te besede pripisujejo kralju Leopoldu II., velikemu belgijskemu vladarju (in znanimu kolonizatorju). Izrek sem slišal večkrat, v Gentu in v Bruggeu, prvi teden tradicionalnega Flandrskega festivala. Danes res deluje kot »bon mot«, a nekateri so me prepričevali, da je prav zaradi takšnih predsodkov sicer tako zaslužnega vladarja kraljevina Belgija, kar zadeva glasbo, cela desetletja šepala za svojimi najbližjimi sosedami — ne samo za »glasbenima velesilama« Francijo in Nemčijo, ampak tudi za majhno Nizozemsko — deželo amsterdamskega Concertgebouwa, rotterdamskega Doelena (ene najsodobnejših koncertnih dvoran na svetu!) in haaške Rezidence.

Danes bi bil spoštovani belobradi vladar nemalo presenečen, ko bi odkril, da v njegovi monarhiji poleg številnih in slovečih glasbenih ustanov obstaja še cela vrsta dobro organiziranih in dokaj uveljavljenih glasbenih festivalov, ki zajemajo vse večje število prireditev: opernih, simfoničnih, zborovskih, komornih, da niti ne govorimo o številnih instrumentalistih, ki v intimnejšem okolju manjših dvoran in kapel, med slikovitimi ostanki bogate in z mnogimi svobodomiselnimi idejami napolnjene preteklosti oživljajo slavno obdobje polifonije, pa tudi obsežno zapuščino Grétrya in njegovih sodobnikov iz Vallonije. Letos je bilo med turistično sezono, od aprila do novembra, v mali Belgiji organiziranih nič

manj kot 33 festivalov najrazličnejših obsegov in namenov.

Našteli bomo samo nekatere: Mednarodni zborovski festival v Koortrijku, Gledališki festival v Antwerpnu in koncert v baziliki v Tongerenu (vse v okviru Pomladnega flandrskega festivala); potem Festival mladinske glasbe v Neerpeltu, Festival vojaških godb v Monsu, Festivali v dvorcu Cliamy, koncerti v dvorcih okrog Namura, Festival francoskega šansona v zdravilišču Spa, »Pevski pokal« v kopališču Knokke, Cineyski festival »Zlate kitare«; ne smemo pozabiti najpomembnejših: Flandrski festival (ki sem ga poslušal od 17. do 24. avgusta), hkrati v Gentu, Bruggeu ter deloma v Bruxellesu, Louvainu in Machelenu, »Septembrske noči« v Liègeu, Mednarodni festival pokrajine Hainaut v Monsu, Touraniu in v Charleroiu ter zanimivi koncerti z naravo okolja, ki so bili poleti v Stavelotu, na skrajnem vzhodu, v St. Hubertu, prijetnem mestecu sredi gozdnatih Ardenov in njegovi slikoviti okolici, pa v Casino-Kursaali mondenega Ostenda; skoraj povsod je glasba enako navzoča.

Seveda se zastavlja vprašanje, kdo podpira glasbene festivale, oziroma, kdo skrbi za njihov obstoj in razvoj. Današnji razvoj te festivalske dejavnosti ni samo posledica jezikovnih in etničnih razlik med Flandrijo in Vallo-nijo, bolj grobo povedano med severom in jugom. Vsaka med devetimi belgijskimi pokrajinami, celo tiste z manj razvito glasbeno preteklostjo, ima svoje posebne prireditve in izkorišča dane možnosti. Za primer lahko vzamemo Flandrski festival, ki ga prirejajo že trinajsto leto. Prej so namreč posa-

mezna flandrska mesta v poletnih mesecih, med turistično sezono prirejala vsako zase glasbene prireditve. Glavno spodbudo za združitve oziroma uskladitev teh prireditev je dala Svetovna razstava v Bruxellesu leta 1958. Takrat so začeli dosledneje in bolj premišljeno ustvarjati program kulturnih manifestacij za vso deželo; šele tedaj so se flandrska mesta združila in prirejajo skupni festival. Od takrat so v nekaterih mestih prireditve spomladi, v nekaterih pozno poleti, vsako mesto pa je obdržalo svoje značilne prireditve. Pri financiranju krepko sodeluje tudi Belgijska radio-televizija, ki snema ali prenaša pretežni del prireditev, pa še posamezna ministrstva, pokrajinske in mestne uprave, banke, zasebne fundacije, mecenati-posamezniki in drugi. Tako je na primer letošnje gostovanje Češke filharmonije na Flandrskem festivalu financirala Sabena, belgijska letalska družba, gostovanje Orchestre de Paris (z dirigentom Georgesom Prêtrom) pa je finančno podprl Velesajem v Gandu. Kakorkoli že, tako podpiranje posameznih festivalskih prireditev je res nevsakdanji pojav in odpira v majhni deželi možnost za dvig ravni ter večanje števila prireditev.

Nenavadno se zdi, da Bruxelles, prestolnica in mesto z najintenzivnejšim glasbenim življenjem, nima svojega, posebno zasnovanega festivala, ampak samo sodeluje pri prireditvah Flandrskega festivala, ki ima sedež v Gentu, stari prestolnici Flandrije. A tudi to ima svoje razloge. Bruxelles je mesto z bogato glasbeno sezono, je središče glasbenega življenja dežele in prireja veliko mednarodno tekmovanje »Reine Elisabeth« za pianiste, violiniste in skladatelje. Čeprav leži zunaj nekdanjih ožjih flandrskih mej, so nekatere od glasbenih prireditev namenjene predvsem flamskim prebivalcem mesta, kot delni odsev njihove nacionalne glasbene kulture. Delni zato, ker je tu še Vallonija z Liègeom, najpo-

membnejšim glasbenim središčem preteklosti, kjer tudi oživljajo tradicijo in predstavljajo nova dela. Flandrski festival razpisuje naročila za skladbe s sodobnimi stremljenji, hkrati pa vse bolj goji svoje stoletno izročilo, predvsem polifonijo, pa tudi orgelsko glasbo.

Za tradicionalne prireditve in za oživljanje nekdanje muzike je najzaslužnejši Brugge, biser med starodavnimi mesti Flandrije, o njem je veliki pesnik Emile Verhaeren zapel:

»Rokavi dolgih kanalov, ki jih zlati večer,
stiskajo okrog zvonika kot pribežališča
objokano in ostarelo slavo Bruggea.
Mesto je po smrti dobro in veliko in
ponosno,
a vendar, še vedno, vzpenja se
k svetlobi.«

Zdi se, da se tu, v Bruggeu, zadnje tedne avgusta zbirajo vsi ljubitelji starega izročila, tudi glasbenega. To je predvsem zasluga učitelja R. Dewitta, tamkajšnjega organizatorja festivala, ki se je lotil naloge iz čistega navdušenja. Vsako leto so v starinski zgradbi konservatorija mednarodna tekmovanja za organiste, cembaliste ali polifono petje, povezana z zanimivimi predavanji o raznih glasbenih področjih; program nadaljujejo slogovne prireditve o nekem obdobju ali deželi z glasbeno tradicijo. Letos je bilo prvi teden tekmovanja za orgelsko igro, na katerem je sodelovalo petdeset kandidatov iz raznih dežel obeh hemisfer, naslednji teden pa je bil posvečen angleški glasbi. Prihodnje leto bo tekmovanje za cembaliste in teden Bachovih del. Lani so tekmovali zbori. »Nastop ljubljanskega Komornega zbora«, je rekel g. Dewitte, »je ostal v nepozabnem spominu. Medtem ko drugi o polifoniji predvsem teoretizirajo, so Ljubljančani pokazali, kako jo je treba izvajati.«

Od prireditve, ki sem jih poslušal v Bruggeu, bi omenil predvsem nastop holandskega orglarja Alberta De Klerka v stolnici sv. Salvatorja. Stara španska glasba, Jan Pieterszoon Sweelinck, veliki nizozemski mojster in vrsta njegovih današnjih rojakov, med katerimi tudi skladba samega interpreta, to je bil zelo zanimiv in nenavaden spored; najmočnejši vtis sta napravila Preludij in fuga Henka Badingsa iz leta 1952. Nekoliko manj je uspel skupni nastop zborov »Cantate« iz Genta in »Audite nova« iz Antwerpna, ki sta v skladnem okolju staroflamske renesančne cerkve sv. Ane izvedla preveč raznovrsten program — od Gabrielija do Brahmsa. Celo uvodni koncert Tedna angleške glasbe, na katerem je londonski Zbor St. George's Collegea pel Byrdovo Mašo v petih delih, ni našel najsrečnejših interpretov. Kar pa me je v Bruggeu posebno navdušilo, je bila »Svečanost zlatega debla«, slovesen sprevid v zgodovinskih nošah, ki naj bi oživil poroko burgundskega vojvode Karla Pogumnega (Charler le Téméraire) z angleško princeso Margareto Yorško, kakor so jo proslavljali v tem mestu pred petimi stoletji. Velika procesija z več kot dva tisoč udeleženci se je vila po glavnih ulicah Bruggea, predstavljala burno zgodovino mesta in pripadnike vseh stanov, razne resnične in legendarne dogodke, povezane z razvojem mesta, ki je znalo stoletja ohraniti svojo svobodo. Taka svečanost je še posebno zanimiva s kulturnozgodovinskega stališča; primer je, kako se da osvežiti dogodke iz preteklosti in jim dati res pravo veljavo.

Za nekatere je verjetno prednost, za druge handicap, ker so prireditve Flandrskega festivala hkrati v raznih krajih. Moj haaški kolega, gospod Thijssse, in jaz sva se zato skoraj vsak dan vozila 45 kilometrov daleč iz Bruggea, središča flandrske umetnosti, v Gent, na festivalski nukleus. Tu so med mojim obiskom gostovale najpo-

membnejše operne in baletne skupine Evrope. Sofijska opera s »Hovanščino« in »Borisom Godunovom«; English Opera Group s prvaki Covent Garden-ske opere je izvedla Brittnov »Sen kresne noči«; Béjartova bruxellska skupina Balet XX. stoletja in Praški balet sta predstavila izrazite stvaritve, ki skoraj niso več povezane s tradicijo. Nastop sofijske opere z odličnimi zbori in pevci manjših vlog, a z neizenačenimi protagonisti, se ni dvignil preveč nad povprečje; tudi predstava angleške skupine je kazala podobne pomanjkljivosti, le da je bila celota režijsko bolj subtilna in prefinjena. Béjartovci so v svojih delovnih oblekah plesali na glasbo Bacha, Joliveta in Richarda Straussa, ki ga je Bejartova najnovejša koreografija »Štirih zadnjih pesmi« oblikovala (v baletnem smislu) slogovno zelo svobodno; pri Bejartu se pač osvobajanje od tradicije kaže isti čas na estetskem in idejnem področju. Tudi nastop Praškega baleta ni razočaral, čeprav je bil dan za Bejartovim. »Hirošima« na elektronsko glasbo W. Bukowyja, »Intimna pisma« na glasbo Janačkovega Drugega godalnega kvarteta, posebno pa domiselnost koreografa Pavla Smoka v »Nekoliko črnem kolažu« so kazali na delno uporabo dosežkov dveh avantgardnih praških skupin, Črnega gledališča in Latrne magice.

Ob koncu avgusta in v prvih septembrskih dneh so v Gentu, Bruxellesu, pa tudi v manjših mestih, Mechelenu, Louvainu, lahko spremljali tudi glyn-debournsko koncertno izvedbo »Pelléasa in Mélisande« z Londonskim simfoničnim orkestrom in njegovim novim dirigentom Andréom Prévinom, izvedbo Beethovne »Misse solemnis« pod vodstvom Eugena Jochuma, nastope kvartetov Juilliard in Talich, Gerarda Souzaya, Christe Ludwig in Wernerja Krenna, v Gandu pa je bil še tečaj za interpretiranje samospetov, ki ga je vodil Erik Werba (danes ne-

dvomno eden največjih izvedencev za komorno petje); seveda so koncentrirali tudi številni bolj ali manj znani belgijski umetniki. Take glasbene prireditve, predvsem po viteških dvorinah starih dvorcev, muzejev in skupščin, v poltemi gotških in renesančnih katedral in manjših cerkva, ne dajejo samo posebno ugodje, temveč so hkrati primer, kako lahko majhna dežela s splošno

aktivnostjo, premišljeno organizacijo, skupaj s turizmom veliko stori za svoj kulturni razvoj. Zato Brugge ni več tisti »mrtvi Brugge« iz Rodenbachove novele, zato se je Gent spet začel uvrščati med središča glasbenega življenja Evrope — na križišču med Londonom, Parizom in Amsterdamom.

Branko Polić

KNJIŽEVNOST

VLADIMIR KAVČIČ, ŽRTVE III

Tretji del Kavčičevega romana *Žrtve* podaja dogodke v Poljanski dolini od poletja 1943 do jeseni 1944. V tem letu se je marsikaj spremenilo: Italija je kapitulirala in partizanska moč je tedaj hitro narasla, boj je dobil trdnejše organizacijske in politično-ideološke oblike, vedno bolj je bilo čutiti roko partizanske oblasti, na drugi strani pa je tudi na Gorenjskem raslo število domobranskih postojank. Nemški poraz je bil le še vprašanje časa, zato pa so tembolj stopali v ospredje drugi, revolucionarni cilji narodnoosvobodilnega boja. Vse te spremembe zdaj po svoje vplivajo na preprosto prebivalstvo Poljanske doline, vplivajo tako, da še povečujejo zmedenost, strah, notranje stiske in še naprej zapletajo odnose med ljudmi. Spremembe pa vplivajo tudi na borce. Prej je bil partizan le borec proti okupatorju, bolj ali manj navezan na svoje odločitve in na svojo iznajdljivost, večni preganjanec, sestradan in razcapan, zdaj mora vedno bolj prisluškovati navzgor, se podrejati disciplini, odgovarjati za svoja dejanja funkcionarjem v lepih uniformah in komandantom na belih konjih. Skratka, v tem obdobju boja se že kaže na obzorju hierarhična oblast in z njo prihaja na prizorišče romana človekova težnja po uveljavljanju, vzporedno z

njo pa tudi odvisnost od mnogih stvari, ki določajo našo eksistenco

Te spremenjene razmere najbolj zasuknejo Petra, osebo, ki ji pisatelj še vedno posveča največ pozornosti. Peter se namreč v svojem nagonskem razmerju do sveta krčevito oprijemlje tistih sredstev in ciljev, kakor jih je zadržal v svoji zavesti prvo leto gverilskega vojskovanja, zato pa zdaj nujno mora priti v konflikt z novo stvarnostjo. Prej je sam iskal izdajalce in jih pobijal, sam je odločal o njih smrti in